

Pokliz

na vse kmetovavze, de bi svoje polje, verte in vinograde pred škodo tózhe savarvali.

(Konez.)

De me bodele pa bolj rasúmili, vam v isgled tó le povém:

V nekímu letu je bilo namrezh od 100 delshnikov sa savarvane senosheti, shito, sadje in vinograde 250 gold. plazhanih. Prav po volji je bilo to léto, ni jih bilo vezh, ko zhvetero delshnikov od tózhe poshkodvanih. Med temi zhveterimi dóbi Peter Jelenz, ktéri je svoje zélo polje savarval 100 gold.; Joshef Shkrabez 50 gold.; Anton Kokajl in Andrej Škopez dóbita pa po 25 gold. Torej dóbijo vsi shterje poshkodvanzi 200 gold., in perfeshnim moshem, ktéri so shkodo, ki jo je tózha napravila, rasfodili, se je pa 10 gold. plazhálo. Ki jih je bilo pa sa premijo 250 gold. prejetih in famo 210 gold. plazhanih, potém jih je she 40 gold. ostalo, ki so bili na obrest v shparovko dani. — Drugo léto je bilo sa premijo 320 gold. prejetih, tóde je bilo defet od tózhe poshkodovanih, ktérim je bilo 600 gold. plazhati, perfeshnim moshem pa 20 gold.; ravno sató jih je bilo le 300 gold. med nje rasdeljiti, in od tega denárja je vsak le polovizo svoje shkode prejel. Saštran tega dóbi Pavl Janz in ti drugi, ki so imeli po 100 gold. dóbiti, le 50 gold., Joshef Mali dóbi namešči 40 gold. le 20 gold. in Franz Shnidar, ktéri bi bil imel sa svoj selnik, ki mu ga je tózha potólkla, 20 gold. dóbiti, jih dóbi le 10. Savoljo tega je bilo vsakímu poshkodvanzu savarvano písmo v roke dano, po ktérim se jim bo dolg drugo leto ali faj v pétih létih po mozhi naloshénih denarjev doplazhal.

Sgoditi bi se bilo tudi snalo, de bi bilo namešči 600 gold. 1200 gold. shkodo, potem bi se bilo poshkodvanim drushnikam le po 25 gold. namešči 100 gold. to je zheterti dél shkodo plazhati samoglo, in sató, de bi se jim zél dolg, kar jim ga gré, poplazhal, bi se mogli sopet na salogno kaso obrniti. To primeriti se, dóbi vender le vsak poshkodvan drushnik vezh, kar je sa savarvanje plazhal, in ravno toliko, kar je v 25 letih sa plazhilo létne savarvane premije safhpogal. Tó se is tega prav lahko rasúmi: Petra Jelenza, ktéri na léto 10 gold. premije plazhuje, je v 5 létih trikrat tózha sadéla, ter je dóbil sa svojo shkodo pervizh 150 gold., drugih 75 gold. in tretjih 25 gold. povrazhila, skupej pa 250 gold.; plazhal je pa le 50 gold. Is tega se vidi, de se Jelenz s tem denárjem, ki ga je prejel, zhe vsako léto po 10 gold. premije plazhuje, she zélíh 20 lét savarvati sna. in med tem zhafam sna kakofnih tavshent gold. povrazhila od afekuranzije dóbiti, in ne bo je, zhe ga tudi v 20 letih tózha nikoli ne sadene, kar fi ni míliti, vender le sgube imel. — Rasun tega ga bo

pa vshkosi vefelilo, de je s svojim plazhilam, ki ga je afekuranzii odrajtal, svojim poshkodvanímu blishnímu veliko pomagál, ktéri je tudi njemu v enaki nefrezhi ravno to sfiril; faj je tudi ta drushba le dobro delo, s kterim fi med seboj obljubimo, eden drugímu o nefrezhi pomagati. Satorej tudi vsak lahko prerajta, de, zhe naf bo vezh v drushbi, manjši bo letno plazhilo, ako se ravno veliko shkodo sgodi.

Naslednji gospodje so opravniki imenovane drushbe na Krajskim, per kterih se poljski in vertni pridélki savarvati dajo, in ktéri, zhe bi bilo potréba od te drushbe she bolj na tanjko povedati komu, tudi tó prav radi povedó; ti le so:

V Ljubljani gosp. J. Karinger, — v Kraju gosp. K. Loker, — v Planini gosp. J. Obresa, — v Ipavi gosp. J. Dolenz, — v Novomeštu gosp. J. Polak, — v Metliki gosp. F. V. Zolner, — v Kozhevju gosp. J. Bartelme, — na Kerškímu gosp. M. Hozhevar in v Mokronogu pa gosp. V. Margoni. —

Rakor na Krajskim so tudi po drusih delshlah opravniki te afekuranzije, pri kterih vsakteri kmetovavez svoje poljske pridélke pred shkodo tózhe savarvati sna.

Ferd. J. Šmidt, v Shíhki poleg Ljubljane.

Kako se ima v hudi uri sadershati.

Vífoko pod nebam je zhudna kovazhniza; imajo ogenj in vodo, veter piha hujši ko kovshki meh; napravijo desh, sneg, tózho in zlo sfrelo iskujejo. Kdo pa tam dela? Babjovérzi dolshijo zopernize, ki so nedolshne, kakor mi, kér jih ni. On, ki sapoveduje morju in vetrovam, vfigamogozhni Bog ima megle v svoji oblasti — vetri so njegovi delavzi. Zhe je ravno prevífoko, de bi kdo v to zhudno kovazhnizo vidil, kako se tam godi: nam je Bog vender toliko pogledati dal, de se nam ni zopra bati.

Poglejte pezhaten vofek. Ako ga po sukni dergnem, de se vgreje, majhne listike popirja na se potegne in spet ispušči. Tudi smola in shida to delate. Zhe pa glashovato kolo takó vgrejesh, se toliko ognja nabere, de ifkre od njega poketajo. Vse polno je takiga ognja pod nebam; nebfshki ogenj mu pravimo. Rakor na shidi, smoli, glashu i. t. d. nebfshki ogenj obudish, de se nabere, takó ga po sfrebi, slati, shelesi i. t. d. sgubish; vef skos njega shine. Megle so ob hudi uri nebfshkiga ognja polne, ki se po vetri brufijo. Je ena megla prepólna, se ogenj k sfédi sashene in sabliskne. Šo pa oblaki prepólni in bliso semlje, nebfshki ogenj na semljo shine in sfrela vdari; kar se po simi malokdaj sgodi.

Štrela je dvojna, kakor pravijo, vodená, ki ne vname, kadar kaj takiga sadene, kar ne gori rado, in ognjena, sa katéro sazhe goretí. Pogošto pa dvakrat hitro sa pored na ravno tisto mésto vdari, in zhe pervokrat vname, drugokrat

sadufhi. Tako tudi v dimniki ogenj sadufhih, ako hitro v vanj vstrelifh.

Nekteri se blisku skrivajo, drugi noroglavzi ga oponašajo; nobeno ni prav. V slovenskih gorizah je na sgjavji kapéliza štala, kamor so dezhi ob hudi uri pod streho béshali. Neki norogglávz se spakuje, med vratmi stoji, v megli sijá, ter s ozhmi blisk oponaša. Ršk! se sabliskne in vreshe, ter noroglavza na prizhi vbije. To-varfhi vfi pláhí sheshijo.

Ši ob hudi uri na polji, ne letaj, ne goni shivine in ji bliso ne hodi, ne vedri pod hraftam (dobam) ali oreham, ne pod kofhatim, visokim drevesam. Nar varnej se na semljo vleshefh, pa ne bliso vod ali mozherij, ne sravno stav, kupov snopja ali osterv, tudi na kosovz iti ni varno. Ši pod streho, ne hodi pod kap, ne k oknu, ne bliso pezhi ali dimnika, ne pripufsi, de bi skos odperte okna ali vrata veter vlekel. Eno okno odpreti je varno, de shveplen sopuh, ki se sa strelo kadí, ljudi ne sadufhi, ako bi vdarilo. V zérkvi ne bodi bliso turna, orgel ali sten, nar varnej je po fredí. Ni varno veliko frebernine ali shelesnine ali kaj takiga per febi nositi, po katerim rada strela potegne. Po nozhi raj vftani, ako nevarnost zhutifh, de te v postelji ne dobí, ako bi vdarilo. Nevarno je megli kaditi; po dimi rada strela shvigne — she nevarnej megli svoniti, turn narprej sadene. V leti 1783 je per samim svonenji v 3 meszih 96 ljudi strela vbila; sato je prepovedano.

Dalej ko vdari, posnej sagermí; prej ko sa bliskam trefhi, blishej sadene. Je blisk in grom ob enim, vdari per naf. — Ne leti prenaaglo-gledat; lahko bo drugokrat vdarilo.

Zhe v kako prebivavnizo trefhi in ljudje omedlijo, hitro okna odpri, ljudi pa vun sdravo sapo snofi. Isreshi jim oblazhila, posebno krog vrata in vse rasprofti; polí jih s merslo vodo, ter jim v prav merslo vodo pomozhene perte okoli glave devaj. Pofhli po sdravnika, naj jim pufha, zhe so terdne natore. Dergni jih po vsm shivoti s kertazhami, ktére v merslo vodo pomakaj. Pihaj jih v lize, pa tudi s rorzhikam skos ufta, ter jim nos satisfnefh. Dobro je tudi, take v rahlo semljo sa eno ped na debelo do liza sagermiti; glava in perfi morajo nekoliko vishej biti. — Nekterimu roka, ali noga, ali pol shivota odrevení, pa se jim vender pomaga s skerb-nim ventanjem, naj so ravno od strele ozher-neli. Vezhkrat je pa tudi nagla in neprevidena smert, pred katero naf Bog obvari.

Po polji ljudjé strel ífhejo, neko soshgano kamnje, ki pravijo, de ga je blisk pernefil, in dobro v sernje djati, de sernja móli ne jedó. Pod neham v meglah ni kamnja, strela pa kamor vdari, sheleso, frebro in druge take rezhi rasstopí, tudi kamnje soshge in rasdrobí; táko kam-nje imajo sa strelo.

Straffen je nebesfhi ogenj, pa tudi potreben in hafnovit sa sdravje in raft. Sdravniki imajo kolovrate, ki na glashovatih nogah stojijo; med shido vertijo veliko glashovato kolo, de se takiga ognja nabere. Ako se s perftam dotéknefh, kerhko pokne in te po zelim shivoti smekini. Naj bi se prav veliko takiga ognja nabralo, vola vbije. S tem se osdravi protín (putka), mertvi udi in vezh takih bolesen. She vezhi dobrota je nebesfhi ogenj sa sdravo sapo in raft. Po gromenji in bliskanji vse lepfhi raste, tudi gobe po dobravah.

Štrelo lahko napeljamo, ako ji magnet nastavimo; tode mora biti v nar visfji kraj nafajen, drot pa dobro po strehi napeljan, sulize ne na pre-redko. Ako so na prereditko, ali je drot rija sledla, je magnet tudi lahko nevárn. Štrelo na se potegne, pa ji pota po droti smanjka; poverne se in v streho sakadí. Svoje dni so lépe visoke lipe, hojke in take drevesa sravno hífh stavili, in marfiktero hífh nevezhe ovarvali; pa vender je bilo nevarno ob hudim vremeni pod tako drevo stopiti.

Kadar se svezher prav gofsto bres gromenja blifka, pravijo, de se is viz sveti; ali to so prasne beféde. Je huda megla dalezh, vidimo blifk, pa gromenja ne slifhimo. Je nebo megleno in mokrotno, se blifk po meglah blifhi, kakor mesez, kadar skos okna v kako vodo fije in na steno blifh dela. Še blifka po leti svezher od severja, bo hitro desh, naj bi she tako vedro bilo; ako ne tífko nozh, pravijo, gotovo drugi ali tretji dan: tode mi vganjamo, Bog pa vgoni in sfóri, kakor njemu dopade.

Šlomfhek Bl. in N.

Te refnize me je dolga skufshuja uzhila.

Zhumnate, kjer shenfke spijo in druge stanize s mezefnovim shaganjem potrefati, vse bolhe pomori; savoljo tega so tudi posteljísha (shpampeti) is mezefnoviga lesú nar bolji. Ravno takó bi se shenfkam tudi svetovalo, de bi v svoje dolge oblazhila, kadar jih hraniti denejo, nekaj pelina savile, sató kér bolhe pelinoviga duha terpeti ne morejo.

Eniga dne perzhakujem na poti nekiga prijatla, kjer so muhe (brenzelní) moja konja takó pikati jéle, de fta vosilnize polomila, in mojiga hlapza jako potótkla. Neki berazh, tega viditi, ki sraven zefte vbogajme profi, k meni stopi rekózh: „Gofpod! kaj mi dafte, zhe vafhima konjema pomagam, de ju se ne bo ze le tri dni nobena muha perteknjila?“ Neko darilo mu ponudim. In starzhik stopi v blifhno nji-vo in nabere froviga buzhniga perja, ga urno sfolzhe in s njim konje namáshe. Pazh ref nobena muha se na nja takó dolgo ne vfede, dokler je dla-ka po timu masilu difhala. Nafhi vosniki smefhajo s buzhnim perjem tudi lot fala, de se bolj dolgo dlake dershi.

C. S. F.

Zlate pravila

in važne resnice za kmetifke gospodarje.

Kar se perdobiti dá, perdobiti, in perdobljeno ohraniti, je kamen modrijanov, ktéri iz svinca zlató kovati dá.